

Received: August 5, 2020
Revised: November 16, 2020
Accepted: November 26, 2020

ประชานิยมกับวิกฤตการณ์ ทางการเมืองกรีก

Populism and Greek Political Crisis

ภาณุวัฒน์ ลำโสตร์

นักวิชาการอิสระ
กรุงเทพมหานคร

Phanuwat Lasote

*Independent scholar
Bangkok*

E-mail: phanugreece@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้วิเคราะห์ปรากฏการณ์ประชานิยมในบริบทของกรีซ ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นรัฐยุโรปรัฐแรกที่เกิดปรากฏการณ์ดังกล่าว การก่อตัวของความเป็นประชานิยมช่วงแรก เกิดขึ้นในทศวรรษ 1980 ยุคสมัยของอันเดรอส ปาปันเดรอส (Andreas Papandreu) เป็นนายกรัฐมนตรีวาทกรรมประชานิยมของเขาสร้างขึ้น เพื่อดึงดูดมวลชนในการต่อต้านระบอบเผด็จการทหารและการครอบงำของลัทธิจักรวรรดินิยมของสหรัฐอเมริกาในช่วงเวลาดังกล่าว ปรากฏการณ์ประชานิยมของกรีซเกิดขึ้นอย่างเด่นชัดอีกครั้ง ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจตั้งแต่ปี 2009 ถึง 2012 ภายใต้วาทกรรมของอเล็กซิส จิปรัส (Alexis Tsipras) นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันของกรีซ ผู้ใช้วาทกรรมดึงดูดมวลชน เพื่อต่อต้านกับชนชั้นนำทางการเมืองระบบสองพรรคที่มีมายาวนาน ซึ่งยอมรับข้อตกลงของบรรดากลุ่มเจ้าหน้าที่ ได้แก่ ธนาคารกลางแห่งสหภาพยุโรป และคณะกรรมการแห่งสหภาพยุโรป ซึ่งมีเยอรมนีเป็นมหาอำนาจหลักเป็นแกนนำ และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ จิปรัสได้ต่อต้านความเป็นทุนนิยมที่ปราศจากการปฏิรูปของสหภาพยุโรป บทความนี้ชี้ให้เห็นว่า ประชานิยมที่เกิดขึ้นในกรีซไม่ได้เป็นตัวทำลายประชาธิปไตยหรือเป็นภัยคุกคามระบบทางการเมืองของกรีซ แต่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขั้วทางการเมืองกรีซที่มีมาตั้งแต่ยุคหลังสงครามเย็นเป็นต้นมา

คำสำคัญ: ประชานิยมกรีซ, การคุกคามประชาธิปไตย, วิกฤตเศรษฐกิจเสรีนิยม, ทุนนิยม

Abstract

This article analyzes the phenomena of Populism in Greek political scene. Greece is known as the first European state that has such a phenomenon. It was found that the first rise of Populism in Greece was in the 1980s under the leadership of Andreas Papandreou, the Greek prime minister. His populist discourses were created to rally people against the Greek military dictatorship and the domination of American imperialism at that time. The populism has arisen again during the economic crisis from 2009 to 2012 under the leadership of Alexis Tsipras, the SYRIZA Party Leader and Prime Minister of Greece between 2015 and 2019. He used his discourses to attract people in order to oppose the political elites, particularly the long-standing two political parties which accepted the requirements established by creditors, namely the European Central Bank (ECB), the European Commission (EC) led by Germany, and the International Monetary Fund (IMF). Meanwhile, Tsipras contended against the European Union about capitalism without reform. This article indicates that Greece's populism does not either disrupt democracy or threaten to its political system, but it affects its political polarization that has existed since the post-Cold War era.

Keywords: Greek populism, Threatening democracy, Economic crisis, Liberalism, Capitalism

1. บทนำ

ปรากฏการณ์ประชานิยมเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ในการเมืองของสหรัฐอเมริกาและรัสเซีย ซึ่งอิงอยู่กับมวลชนในระดับรากหญ้าเพื่อสนับสนุนความเป็นประชาธิปไตย เช่น พรรคประชาชนของสหรัฐอเมริกา และขบวนการกรรมกรnarodniks (Narodniks) จักรวรรดิรัสเซีย¹ ประชานิยมเริ่มแผ่ตัวเข้าไปในอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตย จนกระทั่งเกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในเวทีทางการเมืองของภูมิภาคลาตินอเมริกาในช่วงศตวรรษที่ 20 ที่ผ่านมา ตามแนวคิดของคาส มูด์เต และ คริสโตวัล โรวีรา คัสต์วัสเซอร์ (Cas mudde and Cristobal Rovira Kaltwasser) ได้แบ่งคลื่นการกระจายของประชานิยมที่มีลักษณะแตกต่างกันออกเป็นสามช่วง ได้แก่ คลื่นลูกแรกในช่วงทศวรรษ 1960 ถึง 1970 เป็นประชานิยมแบบดั้งเดิม (Classic Populism) ดังเช่นที่เกิดขึ้นกับ ฮวน โดมิโก เปรอน (Juan Domingo Perón) ในอาร์เจนติน่า และเกตุลีโอ วารกาส (Getúlio Vargas) ในบราซิล คลื่นลูกที่สองในช่วงทศวรรษ 1990 ประชานิยมแบบเสรีนิยมใหม่ (Neoliberal Populism) ดังกรณีของอัลแบร์โต ฟุจิโมริ (Alberto Fujimori) ของเปรู และคาร์ลอส เมเนม (Carlos Menem) ของอาร์เจนติน่า และลูกที่สาม ก็คือ ประชานิยมแบบซ้ายจัด (Radical Left Wing Populism) ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงปี 2000 เป็นต้นมา ดังกรณีของฮูโก ชาเวซ (Hugo Chávez) ของเวเนซุเอลา² กระแสประชานิยมในปัจจุบันได้กระจายตัวในหลายประเทศของยุโรป แรงปะทุจากวิกฤตเศรษฐกิจของกรีซในปี 2008 ได้ทำให้หลายประเทศหันกลับมามองและตั้งคำถามกับประชานิยมว่าเป็นสาเหตุของวิกฤตการณ์หรือไม่ คำถามที่สำคัญของบทความนี้ คือ ประชานิยมคืออะไร ในความคิดของตะวันตก ลักษณะของปรากฏการณ์ประชานิยมในกรีซเป็นอย่างไร ประชานิยมเป็นปีศาจร้ายต่อการเมืองดังที่อยู่ในมายาคติความคิดของคนในสังคมทั่วไปหรือไม่ ผู้เขียนได้เริ่มต้นด้วยคำจำกัดความและข้อถกเถียงในเวทีวิชาการเกี่ยวกับปรากฏการณ์

ประชานิยม ตามด้วยการเกิดขึ้นของประชานิยมในกรีซ และลักษณะของปรากฏการณ์ในปัจจุบันในเวทีทางการเมืองกรีก ตลอดจนการอธิบายคำถามที่ว่า ประชานิยมมีผลเสียและคุกคามระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ บทความชิ้นนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้เอกสารภาษากรีก ภาษาอังกฤษและคำปราศรัยของผู้นำของกรีซ และนำมาวิเคราะห์กับข้อถกเถียงของนักวิชาการ สื่อมวลชนเกี่ยวกับประชานิยมกรีก

2. คำจำกัดความของ “ประชานิยม”

แม้ว่าประชานิยมจะมีต้นกำเนิดมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ณ ปัจจุบันก็ยังไม่มียกวิชาการคนใดสามารถให้คำจำกัดความที่ชัดเจนได้ว่า ประชานิยมคืออะไร ซึ่งอาจเป็นแนวคิด ทฤษฎี อุดมการณ์ทางการเมือง หรือขบวนการทางการเมือง นักวิชาการจากสำนักต่าง ๆ พยายามศึกษากับปรากฏการณ์ดังกล่าว และอธิบายถึงความชัดเจนของคำว่า “ประชานิยม” มีแนวความคิดที่แตกต่างกันออกไปจากปรากฏการณ์ที่มันเกิดขึ้น ดังความเห็นหนึ่งของมาร์กาเร็ตคาโนวาน (Margaret Canovan) นักวิชาการชาวอังกฤษที่กล่าวไว้ว่า “ถึงแม้คำว่า ประชานิยมจะถูกใช้โดยนักประวัติศาสตร์และนักสังคมศาสตร์ในการวิเคราะห์การเมืองเป็นประจำ แต่คำจำกัดความของประชานิยมก็ยังคลุมเครือและอ้างอิงในหลายบริบทขึ้นอยู่กับแต่ละปรากฏการณ์”³ ในแต่ละบริบทหลายคนอาจมองภาพของประชานิยมไปในเชิงลบเป็นส่วนใหญ่ แต่ในอีกด้านหนึ่ง ถ้าเราลองมาพิจารณาดูให้ดี ประชานิยมไม่ได้มีด้านลบเสมอไป ในทางตรงกันข้ามกลับเป็นประโยชน์ในทางการเมืองและสังคมด้วยเช่นเดียวกัน คำยของนักวิชาการที่มีความคิดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ประชานิยมมีอยู่สองกลุ่มใหญ่ด้วยกัน

กลุ่มแรกก็คือกลุ่มที่คิดว่า ประชานิยม เป็นอุดมการณ์ทางการเมือง หรือ เป็นส่วนหนึ่งของอุดมการณ์ (Ideology) ดาเนียล อาบาตซ์ซี (Daniele Albertazzi) และ ดันแคน แมคโดนัล (Duncan McDonnell) ได้อธิบาย ประชานิยมในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ของกลุ่มประชาชนที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ต่อต้านชนชั้นนำและกลุ่มอื่น ๆ ที่เป็นอันตราย ซึ่งถูกคิดว่าเป็นผู้ทีลิดรอนสิทธิของประชาชนผู้มีอำนาจ อธิปไตย⁴ ในขณะที่มูร์เต และ คัลต์วัสเซอร์ ได้นิยามประชานิยมว่าเป็นอุดมการณ์บางเบา (Thin-Centred Ideology) กล่าวคือ เป็นอุดมการณ์ที่ไม่สามารถอยู่ได้ด้วยตัวเองได้ ต้องผูกติดอยู่กับอุดมการณ์อื่น ๆ ซึ่งจะแตกต่างจากอุดมการณ์แบบสมบูรณ์ในตัวเอง เช่น ฟาสซิสต์ เสรีนิยม หรือสังคมนิยม เป็นต้น ที่สามารถผลิตแนวคิดที่ทรงอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม นอกจากนี้ อุดมการณ์ประชานิยม ในความคิดของ มูร์เต และ คัลต์วัสเซอร์ ได้แบ่งสังคมออกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายที่เป็นกลุ่มก้อนเดียวกันกับฝ่ายที่เป็นปรปักษ์หรือฝ่ายตรงกันข้าม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ประชาชนผู้บริสุทธิ์กับชนชั้นนำผู้ทุจริต และก็มีภรรยาคู่เคียงต่อว่าการเมืองควรเป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงทั่วไป (Volonté Générale) ของประชาชน⁵ ปีแอร์ อันเดร์ ตาเกียฟ (Pierre-André Taguieff) นักทฤษฎีชาวฝรั่งเศส มองว่า ประชานิยม ก่อตัวขึ้นในฐานะแนวคิดต่อต้านสถาบัน (Establishment) ชนชั้นนำ ทั้งการเมืองและสังคมที่ทุจริต สร้างความรู้สึกให้กับประชาชนที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เมื่อประชานิยมได้รับรูปแบบการต่อต้านทางสังคม ก็จะมีลักษณะในเชิงการต่อสู้ของสงคราม (War style) หรือเป็นประชานิยมแห่งการต่อต้านที่ชี้ให้เห็นถึงศัตรูที่อยู่ตรงข้ามกับเรา ในขณะเดียวกัน เมื่อแสดงออกในมิติด้านเชื้อชาติและความเป็นชาติ ก็จะเป็นประชานิยมแห่งความเป็นชาติ (Le Nouveau National-Populisme: National Populism) หรือ ประชานิยมฝ่ายขวา ทั้งนี้ ประชานิยมเกิดได้กับทุกอุดมการณ์ ทุกพื้นฐานทางสังคม ทุกระบอบการปกครอง โดยไม่สนใจว่าจะเป็นพรรคการเมืองฝ่ายซ้ายหรือฝ่ายขวา⁶

แนวคิดนี้ตรงกับแนวคิดของพอล ทาการ์ต (Paul Taggart) ที่เปรียบประชานิยมเหมือนกับธรรมชาติของกิ่งก้านที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้กับทุกหนทุกแห่ง⁷ ซึ่งนั่นก็แสดงให้เห็นว่า ประชานิยมสามารถเข้าได้กับแม้กระทั่งลัทธิเหยียดเชื้อชาติด้วยเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ตาเกียฟ ยังอธิบายเสริมว่า วิกฤตการณ์แห่งความชอบธรรมหรือการสร้าง ความชอบธรรมทางการเมือง เป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่ก่อให้เกิดขบวนการ ประชานิยม กล่าวคือ การที่ผู้นำมีความชอบธรรมทางการเมือง จะมีอิทธิพลต่อความเป็นตัวแทนของมวลประชาชน นอกจากนี้ ประชานิยมเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในช่วงการเปลี่ยนผ่านที่สงบและวุ่นวาย⁸

กลุ่มต่อมา คือ กลุ่มที่คิดว่าประชานิยมมีสถานะเป็นวาทกรรมทางการเมือง (Political Discourse) รูปแบบหนึ่ง วาทกรรม ณ ที่นี้ ก็คือ กระบวนการสื่อความหมายทางภาษา เพื่อแสดงออกถึงชุดความคิดที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม นักวิชาการที่โดดเด่นในกลุ่มนี้ก็คือ เอเนสโต ลาคลาว (Ernesto Laclau) ชาวอาร์เจนตินา เขาอธิบายปรากฏการณ์ประชานิยมที่อยู่ในวาทกรรมทางการเมืองนั้นเริ่มต้นมาจากความแตกต่างหลากหลายของสังคม (ตรรกะแห่งความหลากหลาย: Logic of Difference) ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเศรษฐกิจ ชาติพันธุ์ และอื่น ๆ ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับรัฐบาล หรือผู้มีอำนาจ ณ ขณะนั้น สังคมที่มีความหลากหลายดังกล่าวจะมีข้อเรียกร้องที่แตกต่างกันต่อรัฐบาล เมื่อข้อเรียกร้องดังกล่าวถูกปฏิเสธ จากตรรกะแห่งความหลากหลาย จะเปลี่ยนผ่านไปสู่ความต้องการแห่งความเท่าเทียม (ตรรกะแห่งความเท่าเทียม: Logic of Equivalence) นำมาสู่ข้อเรียกร้องที่เพิ่มมากขึ้น มีการสร้างเงื่อนไขต่าง ๆ กับรัฐบาล ลาคลาว เรียกสถานการณ์ดังกล่าวนี้ว่า เป็นการขยายตัวของตรรกะแห่งความเท่าเทียม (The expansion of the equivalential logic)⁹ ประชานิยมจะเข้ามาแทนที่ในฐานะที่เป็นวาทกรรมที่มีการสร้างกลุ่มมวลชนผู้มีอำนาจนำ เพื่อก่อให้เกิดปรากฏการณ์ทางการเมืองและสังคม วาทกรรมประชานิยมเป็นตัวปลุกอารมณ์ความรู้สึกของมวลชน สร้าง

ความเป็นอัตลักษณ์ เพื่อนำไปสู่การเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนต่อต้านอุดมการณ์หลัก ที่เป็นศูนย์รวมแห่งอำนาจของชนชั้นนำผู้มีอำนาจ ณ ขณะนั้น วาทกรรมประชานิยม (Populist Discourse หรือในภาษากรีก เรียกว่า Λαϊκιστικός Λόγος) เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่แบ่งแยกสังคมออกเป็นสองฝั่งก็คือ ชนชั้นนำ (Elite) กับประชาชน (People) นอกจากนี้ ประชานิยมก็ยังเป็นผลจากกระบวนการก่อตัวในสามระดับ คือ การเชื่อมโยงกันของข้อเรียกร้องที่แตกต่างกันของประชาชน การก่อตัวของความเป็นอัตลักษณ์ของศัตรู และความเชื่อร่วมกันที่พัฒนาขึ้นสำหรับผู้นำที่เป็นตัวแทนของประชาชน สอดคล้องกับคาโนวาน ที่มองว่าประชานิยมถูกเข้าใจในฐานะที่เป็นข้อเรียกร้องที่เป็นแรงจูงใจไปยังมวลชน เพื่อต่อต้านทั้งโครงสร้างทางสถาบันแห่งอำนาจ ความคิด และคุณค่าที่ครอบงำในสังคม¹⁰ ทั้งลาคลาวและคาโนวาน ต่างเห็นพ้องร่วมกันว่า พื้นฐานของประชานิยมที่จำเป็นต้องมี ได้แก่ หนึ่ง การดึงดูดใจข้อเรียกร้องไปยังประชาชนอยู่ตลอดเวลา สอง การต่อต้านชนชั้นนำทางการเมืองและสังคม (Elite) ที่ครองอำนาจอยู่ ณ ขณะนั้น¹¹ ในฐานะที่เป็นศัตรูประชาชน อันเป็นใจกลางที่สำคัญที่สุดของประชานิยม ซึ่งมีสามแนวคิดที่สำคัญสำหรับประชาชนนั้น ได้แก่ ประชาชนในฐานะที่เป็นผู้มีอำนาจอธิปไตย ประชาชนในฐานะที่เป็นประเทศชาติ และประชาชนในฐานะผู้ต่อต้านชนชั้นที่อยู่ในอำนาจ¹² การดึงดูดใจประชาชนของนักประชานิยมนั้น ต้องมีการเน้นย้ำไปในสามลักษณะการแสดงออกที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งประกอบด้วย การดึงดูดใจประชาชนที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อต่อต้านชนชั้นนำที่มีอำนาจ การโน้มน้าวใจของประชาชนในฐานะประชาชนของเราที่อยู่ข้างเรา และการดึงดูดใจประชาชนทั่วไปต่อต้านชนชั้นนำและอภิสิทธิ์ชน¹³ การดึงดูดใจดังกล่าวจะถูกดำเนินการผ่านวาทกรรมไปยังประชาชนทั้งในทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจะขัดแย้งกับคำปราศรัยของชนชั้นนำที่ครองอำนาจอยู่ ทั้งนี้ วาทกรรมต่อต้านชนชั้นนำอยู่ภายใต้ความรู้สึกร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็ความรูสึกโกรธ

ความรู้สึกถูกทรยศ ความรู้สึกอยู่ดีธรรม ความรู้สึกเกลียด ความรู้สึกไม่พอใจ และความเชื่อว่าจะได้รับการเปลี่ยนแปลง¹⁴

3. ความสัมพันธ์ระหว่าง ประชาธิยม กับ ประชาธิปไตย

หลายคนวิจารณ์ระบอบประชาธิปไตยเป็นสิ่งชั่วร้ายต่อสังคมการเมือง คุณภาพประชาธิปไตย สร้างอำนาจเผด็จการ ทั้ง ๆ ที่นักประชาธิปไตยส่วนใหญ่จะใช้อำนาจทางการเมืองโดยยึดโยงกับประชาชน ใช้วิธีการเลือกตั้งที่แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นรากฐานของระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม เมื่อเราลองพิจารณาตุ๊กตากลุ่มหนึ่ง ก็พบว่ามันนักวิชาการประชาธิปไตยที่มองว่าระบอบประชาธิปไตยไม่ได้เลวร้ายเสมอไป ในทางกลับกัน กลับเป็นสิ่งเป็นคุณค่าต่อประชาธิปไตยมากกว่า ก่อนที่เราจะเข้าใจว่าระบอบประชาธิปไตยมีผลดีหรือผลเสียต่อประชาธิปไตย เราจำเป็นต้องเข้าใจถึงคำจำกัดความของคำว่า “ประชาธิปไตย” ซึ่งประชาธิปไตยคืออะไรและแนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตยนั้นเป็นอย่างไร ทั้งนี้ ประชาธิปไตย (Democracy) เป็นคำกรีก มาจากการผสมกันสองคำ คือคำว่า $\delta\eta\mu\acute{o}\varsigma$ แปลว่า ประชาชน หรือการประชุมของประชาชนผู้มีสิทธิทางการเมือง และคำว่า $\kappa\rho\acute{\alpha}\tau\omicron\varsigma$ แปลว่า อำนาจอธิปไตย เมื่อทั้งสองคำมารวมกัน จึงมีความหมายว่า อำนาจของประชาชน¹⁵ จากความหมายของคำดังกล่าว สามารถขยายความถึงแนวคิดหรือหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยของลาร์รี ไดออมอนด์ (Larry Diamond) นักวิชาการชาวอเมริกัน กล่าวว่า ประชาธิปไตยประกอบด้วยสี่หลักการพื้นฐาน ได้แก่ หนึ่ง ระบบทางการเมืองที่ผ่านการเลือกตั้งที่อิสระและยุติธรรม สอง การมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมือง สาม การปกป้องสิทธิมนุษยชนของประชาชน ซึ่งประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการพูด การแสดงความคิดเห็น และสุดท้าย การมีหลักนิติธรรม (Rule of Law) กล่าวคือ

ประชาชนทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันอย่างเท่าเทียม¹⁶ ในทางทฤษฎี หลักการพื้นฐานดังกล่าวนี้ถือเป็นตัวบ่งชี้ของความเป็นประชาธิปไตย แต่ในทางปฏิบัติ แต่ละประเทศก็จะตีความประชาธิปไตยได้หลากหลายมุมมอง ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบสังคมนิยมและระบอบคอมมิวนิสต์ ก็มองว่ารูปแบบของตนเองเป็นประชาธิปไตยแล้ว

เนื่องจากประชาชนมีสิทธิและส่วนร่วมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เท่าเทียมกัน ในขณะเดียวกัน ประชาธิปไตยที่เราเข้าใจกันส่วนใหญ่ คือ ประชาธิปไตยเสรีนิยม (Liberal Democracy) ที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก ซึ่งมีพื้นฐานของความเท่าเทียมทางการเมือง แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมทางเศรษฐกิจของคนในสังคม คาโนวาน ได้สนับสนุนประเด็นนี้ว่า ผู้คนส่วนใหญ่มองว่าประชานิยม คุณภาพประชาธิปไตย เพราะมองจากบริบทของระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม สอดคล้องกับแนวคิดของมูต์เตและคัลต์วัสเซอร์ เขากล่าวว่า ประชาชนมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับประชาธิปไตย แต่มีความสัมพันธ์ที่คลุมเครือกับประชาธิปไตยเสรีนิยม¹⁷

ด้านบวกของประชานิยมที่นักวิชาการทั้งสองท่านได้กล่าว ก็คือ ประการแรก ทำให้กลุ่มคนที่รู้สึกว่าคุณชนชั้นนำไม่สามารถเป็นตัวแทนอำนาจเขา ได้มีสิทธิ์มีเสียงขึ้นมา ประการที่สอง ขับเคลื่อนการรวมกันของสังคม ประการที่สาม ดำเนินนโยบายไปยังส่วนต่าง ๆ ประการที่สี่ สร้างเครือข่ายพันธมิตร พัฒนาระบบพรรคการเมืองและกระบวนการเป็นตัวแทน ประการที่ห้า เพิ่มความรับผิดชอบด้านประชาธิปไตย ประการที่หก ปลุกฝังการสร้างประชาธิปไตยโดยผ่านความขัดแย้งทางการเมือง ในขณะที่ด้านลบต่อประชาธิปไตย ก็คือ ต่อต้านอำนาจและการแบ่งแยกอำนาจของประชาธิปไตยเสรีนิยม ใช้หลักเสียงข้างมากเพิกเฉยเสียงข้างน้อย นักประชานิยมส่วนใหญ่ ปฏิเสธแนวคิดพหุนิยมทางการเมือง มักจะยึดถือหลักเสียงข้างมาก มากกว่าการปกป้องผลประโยชน์ของเสียงส่วนน้อย ก่อให้เกิดการแบ่งสัดส่วนทางการเมืองแบบใหม่ ไร้ความประนีประนอมและยากต่อการมีฉันทามติ มีลักษณะของประชามติ

ที่ทำลายการใช้อำนาจของสถาบันทางการเมือง เกิดแนวคิดต่อต้าน
ชนชั้นนำที่นำไปสู่การลดลงของนักการเมือง นอกจากนี้ ประชาชนนิยม
เมื่ออยู่ในปากของรัฐบาลมักจะเป็นแง่ลบเสมอ ในขณะที่เมื่ออยู่ในปาก
ฝ่ายค้านมักจะเป็นแง่บวกต่อประชาธิปไตย¹⁸

4. จุดเริ่มต้นของประชานิยมกรีก

ไม่มีใครตอบได้ชัดเจนว่า ประชาชนนิยมเกิดขึ้นในกรีซเมื่อไร แต่
ที่พอจะปรากฏเป็นรูปเป็นร่างที่สุด ก็คือยุคสมัยของอดีตนายกรัฐมนตรี
อันเดรอส ปาปันเดรอุ (Andreas Papandreu)¹⁹ ในทศวรรษ 1980
เขาเกิดในครอบครัวนักการเมือง ก่อตั้งพรรคสังคมนิยมมวลชนกรีก
(Panhellenic Socialist Movement) หรือ ชื่อย่อว่า พรรคปา-สก
(PASOK) ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์ฝ่ายกลาง (Center Left)
มีแนวความคิดเอียงไปในทางสังคมนิยม แต่มีความประนีประนอมกับ
อำนาจฝ่ายขวา เป็นพรรคที่ยังคงมีบทบาทสำคัญในเวทีการเมืองกรีก
ในปัจจุบัน โดยเฉพาะในช่วงวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ผ่านมา มอง
ย้อนกลับไปก่อนการกำเนิดพรรค ในช่วงทศวรรษ 1960 กรีซอยู่ใน
สภาวะไร้เสถียรภาพทางการเมืองหลังสงครามเย็น กลุ่มอำนาจทางการเมือง
เมืองหลัก ๆ ได้แก่ กลุ่มพรรคสหภาพกลางนำโดยโยร์กอส ปาปันเดรอุ
(Georgios Papandreu) ผู้เป็นบิดาของอันเดรอส ดำรงตำแหน่ง
นายกรัฐมนตรีกรีซ ณ ขณะนั้น สถาบันพระมหากษัตริย์ ก็คือ พระเจ้า
ปีพลอส (Paul of Greece) และพระเจ้าคอนสแตนตินอสที่ 2
(Constantinos II) และกลุ่มกองทัพ ซึ่งได้รับการสนับสนุนโดย
สหรัฐอเมริกา ความวุ่นวายทางการเมืองเริ่มต้นขึ้น เมื่อเกิดความขัดแย้ง
ขึ้นระหว่างโยร์กอส ปาปันเดรอุ (Georgios Papandreu) และสถาบัน
พระมหากษัตริย์ จนนำมาสู่การรัฐประหารโดยกองทัพในปี 1967
โยร์กอส ถูกควบคุมและเสียชีวิตเนื่องจากอายุขัยระหว่างถูกควบคุมตัว
ในขณะที่อันเดรอส ถูกเนรเทศออกจากประเทศ ประสบการณ์ในชีวิต

ทางการเมืองได้สั่งสมความรู้สึกต่อต้านกลุ่มกองทัพและการมีอิทธิพลของสหรัฐฯ จนนำมาสู่วิถีคิดและวิถีปฏิบัติทางการเมืองในลักษณะประชานิยมแบบชาตินิยม ซึ่งมองว่าสหรัฐฯ เป็นศัตรูที่มีอิทธิพลเหนือกรีซ พยายามจะสร้างจักรวรรดินิยมทางการเมือง โดยมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อสถาบันกองทัพของกรีซ อุดมการณ์ทางการเมืองสำคัญ ได้แก่ เอกราชของชาติ อธิปไตยมวลชน อิสรภาพทางสังคม และกระบวนการประชาธิปไตย ซึ่งปรากฏในคำประกาศของการจัดตั้งพรรคในวันที่ 3 กันยายน 1974²⁰ อันแสดงให้เห็นถึงการเริ่มต้นขึ้นของประชานิยมแบบปาปันเดรอุ (Papandreou)

5. ประชานิยม กับ การเมืองกรีซในปัจจุบัน

นับตั้งแต่การเข้าร่วมเป็นสมาชิกสหภาพยุโรปและกลุ่มยูโรโซน ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 กรีซเผชิญอยู่กับความไร้เสถียรภาพทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ด้วยสาเหตุหลักคือภาระหนี้สาธารณะที่มีอยู่เดิม และเพิ่มพูนมากขึ้นจากค่าใช้จ่ายในช่วงการเป็นเจ้าภาพจัดงานโอลิมปิกเกมส์ 2004 ตามมาด้วยวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เริ่มเปิดฉากจากวิกฤตการณ์แฮมเบอร์เกอร์ในสหรัฐอเมริกาแพร่ขยายมาสู่ประเทศต่าง ๆ ในยุโรป กรีซเผชิญกับวิกฤตการณ์หนี้สาธารณะที่หนักที่สุดในสหภาพยุโรป ส่งผลให้ตกอยู่ในสถานภาพที่เป็นทั้งจำเลยทางสังคมของสหภาพและปราศจากอิสรภาพทางเศรษฐกิจ และอยู่ภายใต้มาตรการที่เข้มงวดของเจ้าหนี้ คือ สหภาพยุโรปที่นำโดยประเทศรายใหญ่อ่างเยอรมนีและฝรั่งเศส ธนาคารกลางแห่งสหภาพยุโรป และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ มาตรการต่าง ๆ ได้นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนสภาพคล่องทางการเงิน การกู้ยืมเงิน การปลดพนักงานของรัฐ และการแปรรูปหน่วยงานของรัฐ ให้เป็นเอกชน เป็นต้น สภาพดังกล่าวทำให้เวทีทางการเมืองกลายเป็นเครื่องมือในการตอบสนองความกดดัน การสร้างแรงดึงดูดใจมวลชน

เพื่อตอบโต้การควบคุมทางเศรษฐกิจของเจ้าหนี้ โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจใหญ่ในสหภาพยุโรป ปรากฏการณ์ประชานิยมเกิดขึ้นอีกครั้ง เพื่อต่อต้านข้อตกลงตามมาตรการที่รุนแรงของรัฐบาลกรีก ซึ่งอยู่ภายใต้การนำของพรรคประชาธิปไตยใหม่ (New Democracy) พรรคการเมืองฝ่ายเสรีนิยม ณ ขณะนั้น กับบรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลาย พรรคฝ่ายค้าน ก็คือ พรรคพันธมิตรฝ่ายซ้าย (The Coalition of the Radical Left) หรือ พรรคซีริซา (SYRIZA) นำโดยนายอเล็กซิส จิปรัส (Alexis Tsipras) เป็นแกนนำมวลชนต่อต้านรัฐบาล โดยเฉพาะในช่วงของการหาเสียงเลือกตั้งปี 2012 วาทกรรมของเขาเป็นวาทกรรมที่กระตุ้นสภาพจิตใจของมวลชนชาวกรีกที่ตกอยู่ในสภาพความยากลำบากอึดอัดในช่วงวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำถึงขีดสุด

ย้อนกลับไปในช่วงยุคหลังสงครามเย็น สถานการณ์การเมืองกรีกอยู่ภายใต้การช่วงชิงระหว่างพรรคการเมืองสองพรรคก็คือ พรรคสังคมนิยมมวลชนกรีก หรือพรรคปา-สก (PASOK) มีแนวคิดแบบกลาง-ซ้าย ผสมผสานระหว่างความเป็นกลางกับความเป็นสังคมนิยม กับพรรคอีกฝ่ายหนึ่ง ก็คือ พรรคประชาธิปไตยใหม่ (New Democracy) ซึ่งเป็นพรรคที่มีแนวคิดกลาง-ขวา ที่มีนโยบายที่มุ่งเน้นไปในทางเสรีนิยม ผลัดกันเป็นรัฐบาลและฝ่ายค้าน ระบบสองพรรคดังกล่าวเริ่มเสื่อมสภาพลงในช่วงวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ พรรคการเมืองที่เติบโตขึ้นมาแทนที่ก็คือ พรรคพันธมิตรฝ่ายซ้าย หรือ พรรคซีริซา (SYRIZA) ซึ่งนำโดยหัวหน้าพรรครุ่นใหม่อย่าง อเล็กซิส จิปรัส (Alexis Tsipras) เขาใช้วาทกรรมประชานิยมเพื่อสร้างแรงดึงดูดใจให้กับมวลชนกรีกในช่วงวิกฤตทางเศรษฐกิจ ความตกต่ำทางเศรษฐกิจทำให้สภาพจิตใจของมวลชนต้องหาที่พึ่งที่ดีที่สุดเพื่อเป็นตัวแทนพวกเขาในการตัดทอนกับอำนาจของมหาอำนาจและแก้ไขปัญหาให้ดีขึ้น หลังจากการสูญเสีย

i พรรคประชาธิปไตยใหม่ (New Democracy) มีชื่อเป็นภาษากรีกว่า Νέα Δημοκρατία (เนีย เดโมคราเตีย) จัดตั้งเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 1974 โดย คอนสแตนตินอส คารามานลิส (Konstantinos Karamanlis) ผู้นำของฝ่ายอนุรักษ์นิยมกรีก

ความไว้วางใจที่มีต่อสองพรรคก่อนหน้า วาทกรรมของจิปรัสได้ถูกวิเคราะห์จากนักวิชาการสำนักต่าง ๆ ว่าเป็นประชานิยมฝ่ายซ้าย (Left-Wing Populism)²¹ การจะวิเคราะห์ได้ว่าเขาเป็นนักประชานิยมหรือไม่ เราต้องพิจารณาโดยเริ่มด้วยแกนกลางพื้นฐานของความเป็นประชานิยมดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง “การแบ่งแยกกลุ่มคนสองกลุ่ม (Antagonistic camps)” วาทกรรมของจิปรัสแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนของการแบ่งสังคมออกเป็นสองฝั่ง คือ ฝั่งประชาชนผู้ตกเป็นเหยื่อกับฝั่งชนชั้นนำที่ครองอำนาจอยู่และฉ้อฉล²² ตรงตามแนวคิดประชานิยม มีการใช้คำซ้ำ ๆ กันหลายครั้ง โดยเฉพาะคำว่า ประชาชน มวลชน พวกเรา คนกริช ยุโรป ข้อตกลง เป็นต้น อันเป็นการใช้ภาษาดึงดูดใจมวลชน เพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกขัดแย้งกันระหว่างมวลชนอย่างเราผู้ตกเป็นเหยื่อกับผู้ที่เป็นศัตรูของเรา

ประการที่สอง “ประชาชน (People)” ในช่วงหาเสียงก่อนการเลือกตั้งปี 2012 มีการเน้นย้ำคำว่า ประชาชนหรือ มวลชนมากที่สุด ในวาทกรรมของเขา ประชาชน คือ กลุ่มคนที่ไม่มื่อสิทธิเช่น คนยากจน คนที่ไม่พึงพอใจในการบริหารงานของพรรคปา-สก (PASOK) และพรรคประชาธิปไตยใหม่ (New Democracy) คนตกงาน คนที่ได้รับผลกระทบจากข้อตกลงกับประเทศมหาอำนาจผู้เป็นเจ้าของ²³ วาทกรรมของเขาทำให้ประชาชนรู้สึกโกรธไม่พึงพอใจต่อชนชั้นนำ และนโยบายรัดเข็มขัดอันแสนโหดร้ายทารุณ แสดงให้เห็นถึงความไม่เป็นธรรมประชาชนของเขามีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีอำนาจประชาธิปไตยอย่างแท้จริง นอกจากประชาชนที่เป็นกลุ่มผู้สนับสนุนพรรคของเขาแล้ว วาทกรรมสร้างแรงดึงดูดใจไปยังกลุ่มอนุรักษ์นิยมผู้สนับสนุนพรรคประชาธิปไตยใหม่และพรรคอื่นของฝ่ายขวา ฝ่ายซ้าย กลุ่มต่าง ๆ ดังข้อความตอนหนึ่งของวาทกรรมที่กล่าวไว้ว่า

“เรามีความจำเป็นต้องสร้างพันธมิตรฝ่ายซ้ายรูปแบบใหม่ที่มีความต้องการจะยุติการชำระเงินให้แก่เจ้าหน้าที่ พร้อมทั้งขอเชื้อเชิญผู้ที่สนับสนุนพรรคปา-สก (PASOK) และพรรคประชาธิปไตยใหม่ มาสนับสนุนซีริซา (SYRIZA)” คำปราศรัยของนายซามารัส พรรคประชาธิปไตยใหม่ไม่ได้ตอบสนองกับความต้องการของผู้สนับสนุนเขากอีกต่อไป มีแต่จะนำมาซึ่งบันทึกข้อตกลงยอมรับภาระหนี้ ฉบับที่ 2 และขอเรียกร้องไปยังผู้สนับสนุนพรรคปา-สก (PASOK) ว่า “นายเวนิเซลอส (Evangelos Venizelos) หัวหน้าพรรคได้ละทิ้งพวกเขาแล้ว ไม่มีสิ่งใดที่จะต้องทำเพื่อประชาธิปไตยอีกต่อไปนับตั้งปี 1980 พรรคปา-สก (PASOK) ได้หันเหตัวเองไปกับต่างชาติ พร้อมทั้งตอกเบี้ยที่ขูดเลือดขูดเนื้อ”²⁴

ความเป็นประชานิยมของจีปรัสให้ความสำคัญอยู่กับกระบวนการเสี่ยงข้างมากกว่าการมองไปที่ความเป็นอัตลักษณ์ของพรรคการเมือง ความเป็นขวาหรือความเป็นซ้าย ความเป็นเชื้อชาติอื่นของผู้อพยพ ความหลากหลายทางเพศ เพื่อสร้างความกลมอมรวมให้เป็นเอกภาพเดียวกันและต่อต้านข้อตกลงร่วมกันและนโยบายเสรีนิยมของมหาอำนาจที่มีอิทธิพลเหนือกรีซ

ประการที่สาม “ศัตรู (Antagonist)” ในวาทกรรมของจีปรัส เขาตั้งจุดใจมวลงชนให้ต่อสู้กับชนชั้นนำ สถาบันทางการเมือง พรรคการเมืองทั้งพรรคที่ครองอำนาจบนเวทีการเมืองที่ยอมรับข้อตกลงกับเจ้าหน้าที่ไม่เป็นธรรม ระบบการเมืองที่อยู่ภายใต้ความทุจริต พรรคการเมืองทั้งสองพรรคที่เขากล่าวโทษก็คือพรรคปา-สก (PASOK) และพรรคประชาธิปไตยใหม่ (New Democracy) ดังที่กล่าวว่า

“กรีซควรกระทำตัวในฐานะพลังอำนาจแห่งยุโรปผู้มีความรับผิดชอบ ด้วยบทบาทในฐานะคู่เจรจาที่มีความน่าเชื่อถือ ไม่ใช่ล้อหลังของพาหนะแห่งการพัฒนาแน่นอนว่าเราอยู่ภายใต้ขีดความสามารถ แต่เราต้องมีความกล้าหาญที่จะทำ เพียงแค่ใช้นโยบายต่างประเทศที่มีศักยภาพและหลากหลายมิติ ก็สามารถปกป้องผลประโยชน์ของเราได้ เราต้องหลีกเลี่ยงจากบทบาทของการเป็นนักเรียนผู้ตาม และโทษกเพื่อผลประโยชน์ของเยอรมัน บทบาทที่เต็มใจทำของนายซามารัส (Samaras: ผู้นำพรรคประชาธิปไตยใหม่ ณ ขณะนั้น) และนายเวนิเซลอส (Venizelos) ผู้นำพรรคปา-สก (PASOK)”²⁵

นอกจากจิปรีสจะกล่าวโทษไปยังสองพรรคที่ครอบงำทางการเมืองแล้ว เขายังพุ่งเป้าต่อต้านนโยบายเสรีนิยมของสหภาพยุโรปภายใต้การครอบงำของเยอรมนี ผู้เป็นมหาอำนาจที่แข็งแกร่งในสหภาพดังกล่าวในการปราศรัยที่ว่า “ในวันที่ 6 พฤษภาคม มวลชนของเราได้เริ่มต้นกับหนทางแห่งการล้มล้างระบบสองพรรคของกรีซ การเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่ในยุโรป ซึ่งนางอังเกลา แมร์เคิล หวาดกลัว”²⁶ รวมไปถึงจนถึงสถาบันที่มีส่วนร่วมกำหนดบันทึกข้อตกลงยอมรับภาระหนี้และตามมาด้วยนโยบายรัดเข็มขัดที่เข้มงวดไม่ว่าจะเป็นกองทุนการเงินระหว่างประเทศ สหภาพยุโรป ธนาคารกลางแห่งสหภาพยุโรป เขาต่อต้านความเป็นตลาดทางการเงิน ความเป็นทุนนิยมของสหภาพยุโรป รวมไปถึงองค์การระหว่างประเทศอื่น ๆ ดังที่เขากล่าวในรัฐสภากรีซเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2012 ว่า

“บันทึกข้อตกลงยอมรับภาระหนี้ ถือเป็นอาชญากรรมที่สร้างขึ้นมาจากโดยทรอยก้าⁱⁱ เป็นการปล้นสะดมของสังคม

ii TROIKA คือ คณะกรรมการร่วมทางการเงิน ประกอบไปด้วย คณะกรรมการแห่งสหภาพยุโรป (EC) ธนาคารกลางแห่งสหภาพยุโรป (ECB) และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF)

และการปล้นทรัพย์สินของชาติ หากเราไม่หยุดการกระทำดังกล่าว เราจะต้องล้มละลาย และหวนคืนไปสู่เงินดรัมมา (Drachma: สกุลเงินเดิมของกรีซ)”²⁷

พรรคซีริซายาภายใต้การเป็นผู้นำของจิปรัส เป็นพรรคที่มีแนวคิดต่อต้านสหภาพยุโรป (Euroskepticism) ด้วยเหตุผลเดียวกันกับฝ่ายซ้ายของประเทศอื่นคือ มองว่าการรวมตัวประเทศต่าง ๆ เพื่อเป็นสหภาพยุโรป ก่อให้เกิดกระแสเสรีนิยมและทุนนิยมในประเทศต่าง ๆ ที่ทำให้คนไม่เท่าเทียมกันแต่ในขณะเดียวกัน ก็ไม่ได้ปฏิเสธการรวมตัวระดับภูมิภาคระหว่างประเทศ²⁸ เพียงต้องการให้มีการปฏิรูประบบให้ดีกว่าเท่าที่เป็นอยู่

ศัตรูที่สำคัญอีกกลุ่มหนึ่งของจิปรัส ก็คือ กลุ่มชาวจัดหรือกลุ่มนาซีใหม่ (Neo-Nazi) ที่นำโดยพรรคโกลเด้นดอว์น (Golden Dawn)ⁱⁱⁱ เขาเรียกร้องมวลชนให้ปฏิเสธการคุกคามของกลุ่มนาซีใหม่ในกรีซและในยุโรป ดังที่เขากล่าวว่า

“เรา ซีริซา (SYRIZA) แนวหน้าทางสังคมเอกภาพ รับผิดชอบต่อความรู้สึกประชาธิปไตยและความรักชาติของคนกรีกทุกคน ขอเรียกร้องคะแนนเสียงแห่งความคาดหวังในการปกป้องประชาธิปไตยของมวลชนทุกคนในวันที่ 17 กรกฎาคมนี้ เพื่อปิดประตูรัฐสภาป้องกันแก๊งอาชญากรที่มีชื่อว่า คริสซีอ์ฟยี (โกลเด้นดอว์น) ปกป้องประชาธิปไตยจากข้อตกลงของประเทศมหาอำนาจ ในขณะเดียวกัน เราก็ต้องปกป้องประชาธิปไตยจากลัทธินาซี ทุกอย่างตอบสนองกับข้อเรียกร้องของซีริซา ว่าด้วยแนวหน้าทางสังคมเอกภาพ”²⁹

iii พรรคโกลเด้นดอว์น ในภาษากรีก คือ พรรคคริสซีอ์ฟยี (χρυσή Αυγή) เป็นพรรคการเมืองชาวจัด มีนโยบายสนับสนุนชาตินิยมกรีซ ต่อต้านชาวต่างด้าว ผู้อพยพจากต่างประเทศที่ไม่ใช่ชาวยุโรป โดยเฉพาะชาวมุสลิม

กระบวนการสร้างฐานมวลชนโดยผ่านวาทกรรมประชานิยมของจีปรัส เขาเรียกร้องเชิญชวนและระดมมวลชนคนทุกกลุ่มเพื่อเข้ามาเป็นฐานเดียวกันกับเขา การบูรณาการทางการเมืองของผู้ด้อยอภิสิทธิ์ชน การสร้างความเป็นประชาธิปไตยรูปแบบใหม่โดยผ่านการร่วมมือกันทางสังคม และกระบวนการประชามติจึงถือเป็นพื้นฐานหลักในการสร้างฐานรากและการเคลื่อนไหวของมวลชนของเขา ด้วยเหตุนี้ ประชานิยมของจีปรัสจึงมีลักษณะที่แตกต่างออกไปจากชาติอื่น ๆ ในยุโรป แต่มีลักษณะคล้ายคลึงกับประเทศในแถบลาตินอเมริกา คือมีลักษณะที่เรียกว่า ประชานิยมที่หลากหลาย (Inclusionary Populism) กล่าวคือ เป็นวาทกรรมที่มีฐานมวลชนรวมกันอยู่ในกลุ่มของผู้ด้อยอภิสิทธิ์ชนในสังคม คนชายขอบจากเชื้อชาติอื่นที่อาศัยอยู่ในกรีซ โดยมีศัตรูร่วมกันคือชนชั้นนำทางการเมืองและสังคม มหาอำนาจชาติที่มีอิทธิพลในลักษณะของความเป็นจักรวรรดินิยมทางเศรษฐกิจ ในที่นี้คือกลุ่มเจ้าหนี้ทั้งหลาย ลักษณะประชานิยมแบบนี้เริ่มเกิดขึ้นกับพรรคโปเดมอส (PODEMOS) ของสเปนในระยะเวลาเดียวกัน

6. ผลของประชานิยมกับการเมืองกรีซ

จากที่เราได้วิเคราะห์วาทกรรมของจีปรัส เราจะมองเห็นถึงความสัมพันธ์ของประชานิยมของเขากับประชาธิปไตย คำพูดของเขาแสดงให้เห็นว่าความเป็นประชานิยมของเขาไม่ได้คุกคามหรือทำลายประชาธิปไตย หากแต่ต่อต้านประชาธิปไตยที่ครอบงำโดยเสรีนิยมใหม่ และกระแสทุนนิยม ดังจะเห็นได้ชัดเจนว่า จีปรัสไม่ปฏิเสธการบูรณาการสหภาพยุโรป แต่ต้องการให้มีการปฏิรูปให้มากขึ้นกว่านี้ ในแง่ของความเป็นชาตินิยม วาทกรรมของเขามีความแตกต่างอย่างชัดเจนกับพรรคการเมืองฝ่ายขวาจัดตั้งที่อธิบายไว้ก่อนหน้านี้ว่า ประชานิยมของจีปรัสมีลักษณะที่เรียกว่า “ประชานิยมหลากหลาย” (Inclusionary Populism)³⁰ คือการไม่แบ่งแยกความเป็นชาติพันธุ์ แต่ร่วมมือกันเพื่อ

วัตถุประสงค์เดียวกัน กล่าวคือการต่อต้านต่างชาติที่ใช้กระแสทุนนิยม ไม่ว่าจะเป็นรัฐมหาอำนาจในสหภาพยุโรป กองทุนการเงินระหว่างประเทศ และธนาคารกลางแห่งสหภาพยุโรป ในขณะที่พรรคขวาจัดแสดงความวิตกกังวลกับการเข้ามาของชาวต่างด้าวหรือคนที่ไม่ใช่ชาติพันธุ์เดียวกันกับคนกรีซ รวมถึงการหวาดกลัวชาวมุสลิม อันมีลักษณะที่เป็นเผด็จการซึ่งนำไปสู่การก่ออาชญากรรมได้ อย่างกรณีของพรรคโกลเด้น ดอร์น (Golden Dawn) ที่มีแนวคิดนาซีใหม่

เมื่อถามว่าประชานิยมแบบจิปรีสมีผลดีหรือผลเสียมากกว่ากัน ต่อระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยของกรีซ เราไม่สามารถยืนยันได้ว่ามีดีหรือเสียทั้งหมด ประชานิยมแบบจิปรีสมีผลทั้งสองด้าน ในแง่บวก วาทกรรมของเขาก่อให้การสร้างเสียงข้างมากของมวลชน โดยเฉพาะกลุ่มคนชนชั้นกลางที่ไม่ได้รับความเป็นได้ธรรมได้เรียกร้องสิทธิของตัวเอง อีกประการหนึ่งที่สำคัญ คือ วาทกรรมของจิปรีส สะท้อนปัญหาสำคัญของการบูรณาการสหภาพยุโรป โดยเฉพาะความสัมพันธ์กันระหว่างรัฐใหญ่และรัฐเล็ก การแบ่งปันผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ในแง่ลบ วาทกรรมของเขาทำให้สูญเสียความเป็นขั้วการเมือง (Political Polarization) กล่าวคือ ขั้วอำนาจทางการเมืองเริ่มสูญหาย ความเป็นพรรคซ้ายจัดของซิริซาลดทอนลงจากการดึงมวลชนกลุ่มอื่น ๆ เช่น กลุ่มอนุรักษนิยม เสรีนิยม และขั้วกลางเข้าไปอยู่ด้วย เวทีทางการเมืองกรีซ เหลือกลุ่มใหญ่ ๆ เพียงสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่สนับสนุนข้อตกลงกับมหาอำนาจในการยอมรับเงื่อนไขต่าง ๆ และกลุ่มที่ไม่สนับสนุนข้อตกลงดังกล่าว

7. บทสรุป

ประชานิยมของกรีซถือว่าเป็นหนึ่งในปรากฏการณ์ประชานิยมที่เกิดขึ้นทั่วโลก ซึ่งแสดงให้เห็นผู้นำที่มีความสามารถในการดึงดูดใจมวลชน (Charismatic Leader) ที่มีจะปรากฏตัวในช่วงประเศที่มี

วิกฤตการณ์ เรามองเห็นว่าสถานการณ์ดังกล่าวก็คล้ายกับไทยเราเช่นเดียวกัน ดังเช่นช่วงหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี 1997 ผู้นำที่มีบทบาทขึ้นมาในยุคดังกล่าว ก็คือทักษิณ ชินวัตร ซึ่งนำมาสู่การเปลี่ยนผ่านของวิถีทางการเมืองรูปแบบใหม่ที่ไม่เคยเกิดมาก่อนในอดีตในกรณีของกรีซ เราสามารถมองเห็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ภายหลังจากการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์ประชานิยมได้สองประเด็นหลัก ๆ ก็คือ ประเด็นแรก การแบ่งขั้วทางการเมือง (Political Polarization) และฐานอำนาจทางการเมืองเดิม ในประเด็นนี้สิ่งที่เห็นได้ชัดก็คือ ความเป็นระบบพรรคการเมืองสองพรรคระหว่างพรรคประชาธิปไตยใหม่และพรรคปา-สก นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง แตกสลายลงไป ฐานอำนาจทางการเมืองของทั้งสองพรรคหันมาสนับสนุนพรรคซิรีซา (SYRIZA) ซึ่งทำให้กลายเป็นพรรคได้คะแนนเสียงมากที่สุดและเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลในปี 2015 อย่างไรก็ตาม เนื่องจากคะแนนเสียงไม่เกินกึ่งหนึ่งของรัฐสภา ดังนั้นพรรคซิรีซาจึงได้รวมคะแนนเสียงกับพรรคอเนล (ANEL : Independent Greeks Party) เป็นรัฐบาลผสม เพื่อให้ได้เสียงข้างมากในรัฐสภา สิ่งที่สำคัญในจุดนี้ก็คือ พรรคซิรีซา กับพรรคอเนล เป็นพรรคการเมืองคนละขั้วทางการเมือง พรรคซิรีซาเป็นพรรคฝ่ายซ้าย ส่วนพรรคอเนล เป็นพรรคฝ่ายขวา แต่สามารถอยู่กันในรัฐบาลเดียวกันได้ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการแบ่งขั้วทางการเมืองเปลี่ยนแปลงไป พรรคซิรีซาสูญเสียความเป็นพรรคฝ่ายซ้ายไปอย่างสิ้นเชิง จิปรัส ได้ร้องเรียกประชาชนทุกกลุ่มให้สนับสนุนเขา ไม่รังเกียจคนที่อยู่คนละขั้วทางการเมืองกับเขา ประเด็นที่สองก็คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน พวกเขาได้ยึดที่อัตลักษณ์ของบุคคลที่เป็นผู้นำมากกว่าความเป็นพรรคการเมือง การที่ประชาชนผู้ลงคะแนนเสียงจากฐานเสียงเดิมของพรรคอื่นหันไปสนับสนุนจิปรัส โดยปราศจากข้อจำกัดของขั้วทางการเมือง แสดงให้เห็นถึงการมองไปที่อัตลักษณ์ของตัวผู้นำมากกว่าจะให้ความสำคัญถึงความเป็นพรรคการเมือง ทั้งสองประเด็นข้างต้นถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนที่สุดภายหลังจาก

การเกิดขึ้นของวาทกรรมประชานิยมของผู้นำที่มีความสามารถในการดึงดูดใจประชาชนในช่วงวิกฤตการณ์ ซึ่งเป็นหนึ่งของตัวอย่างนักประชานิยมทั่วโลกที่เกิดขึ้นมานับตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา

NOTES

- 1 Margaret Canovan, *Populism* (Harcourt Brace Jovanovich, 1981), 5.
- 2 Cas Mudde and Cristobal Rovira Kaltwasser, “Exclusionary vs. Inclusionary Populism: Comparing Contemporary Europe and Latin America,” in *Populism in Europe – A Government and Opposition Collection*, Adrian Favero, ed. (Cambridge University Press, 2012), 147.
- 3 Canovan, *Populism*, 3.
- 4 Daniele Albertazzi, and Duncan McDonnell, *Twenty-first century populism: the spectre of Western European democracy* (Palgrave Macmillan, 2008), 3, <https://pdfs.semanticscholar.org/dc60/f441094ce802a3aac099ceee714e19c4dc29.pdf>.
- 5 Cas Mudde, *the Populist Zeitgeist* (Government and Opposition, 2004), 543, https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/2CD-34F8B25C4FFF4F322316833DB94B7/S0017257X00002372a.pdf/populist_zeitgeist.pdf.

- 6 Pierre-André Taguieff, *New National Populism in Greek* (Epikentro, 2013), 75.
- 7 Paul Taggart, *Populism* (Open University Press, 2000), 4.
- 8 Pierre-André Taguieff, *Populism and Political Science: From Conceptual Illusions to Real Problems* (Presses de Sciences Po, 1997), 6, <https://www.cairn-int.info/revue-vingtieme-siecle-revue-d-histoire-1997-4-page-4.html>.
- 9 Ernesto Laclau, *On Populist Reason* (Verso, 2005), 78.
- 10 Margaret Canovan, “Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy,” *Politics Studies*, no. XLVII (1999), <https://journals.sagepub.com/doi/10.1111/1467-9248.00184> (accessed on July 9, 2020).
- 11 Ibid., 4.
- 12 Margaret Canovan, “Populism for political theorists?,” *Journal of Political Ideologies* Vol. 9, No. 3 (2004), 241-252.
- 13 Ibid., 5.
- 14 Gregory Markou, “the Political Discourse in Europe: the case of SYRIZA and Front de Gauche (Election 2012)” (Master Thesis, Aristotle University of Thessaloniki, 2015), 25. (In Greek)

- 15 Paula Becker and Jean-Aimé A. Raveloson, “What is Democracy?,” *Friedrich-Ebert-Stiftung*, September 2008, <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/madagascar/05860.pdf> (accessed on November 15, 2020).
- 16 Larry Diamond, “What is Democracy?,” *Stanford*, January 21, 2004, <https://diamond-democracy.stanford.edu/speaking/lectures/what-democracy> (accessed on November 15, 2020).
- 17 Cas Mudde and Cristóbal Rovira Kaltwasser, *Populism in Europe and the Americas: Threat Or Corrective for Democracy?* (Cambridge University Press, 2012), 25.
- 18 *Ibid.*, 23.
- 19 Paschos Mandravelis, “Deep Populism,” *E Kathimerini*, September 4, 2016, <https://www.kathimerini.gr/opinion/873396/o-vathys-laikismos> (accessed on November 14, 2020). (In Greek)
- 20 “To VIMA Team, 45 years of PASOK: The chronicle of founding and declaring on September 3,” *To VIMA*, September 3, 2019, <https://www.tovima.gr/2019/09/03/politics/45-xronia-pasok-to-xroniko-tis-idrysis-kai-i-istoriki-diakiryksi-tis-3is-septemvri> (accessed on November 12, 2020). (In Greek)
- 21 Yannis Stavrakakis and Giorgos Katsambekis, “Left-wing populism in the European periphery: the case of SYRIZA,” *Journal of Political Ideologies* Vol.19, No.2 (June 2014), 119–142.

- 22 Markou, “the Political Discourse in Europe,” 53.
- 23 Ibid.,52.
- 24 “Speech of Alexis Tsipras, SYRIZA Party Leader before the elections at Omonia Square, Athens,” *SYRIZA*, May 5 2012, [https://www.syriza.gr/article/id/46136/OMILIA-TOY-EPIKEFALHS-TOY-SYNDYASMOY--SYRIZA---ENW-TIKO-KOINWNIKO-METWPO--AL.-TSIPRA-STHN-KENTRIKH-PROEKLOGIKH-SYGKENTRWSH-TOY-SYRIZA---EKM-STHN-ATHHNA-\(PL.-OMONOIAS\).html](https://www.syriza.gr/article/id/46136/OMILIA-TOY-EPIKEFALHS-TOY-SYNDYASMOY--SYRIZA---ENW-TIKO-KOINWNIKO-METWPO--AL.-TSIPRA-STHN-KENTRIKH-PROEKLOGIKH-SYGKENTRWSH-TOY-SYRIZA---EKM-STHN-ATHHNA-(PL.-OMONOIAS).html) (accessed on July 9, 2020). (In Greek)
- 25 IN.Gr Team, “Opening! Tsipras to the Voters of New Democracy and PASOK,” *In.gr*, April 29, 2012, <https://www.in.gr/2012/04/29/greece/anoigma-tsipra-stoys-pisifoforoys-pasok-kai-neas-dimokratias> (accessed on November 10, 2020). (In Greek)
- 26 Ibid.
- 27 “VIMA Team, the society in hell-the country in Drachma,” *To VIMA*, July 9, 2012, <https://www.tovima.gr/2012/07/09/politics/aleksis-tsipras-i-koinwnia-stin-kolasi-i-xwra-sti-draxmi> (accessed on November 10, 2020). (In Greek)
- 28 Ibid.
- 29 “Speech of Alexis Tsipras, the President of the Parliamentary Group of SYRIZA and United Social Front at Sparta,” *Synaspismos*, June 6 2012, <http://www.syn>.

gr/gr/keimeno.php?id=27288 (accessed on July 9 2020).
(In Greek)

30 Ibid.